

ԵԿԵՂԵՑԱՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՀԻՆ ԿԱԹՈՒԼԻԿՆԵՐԸ

Տեղական անցյիլերին քերքի մը (Lines of Communication) մէկ յօդուածէն իտղուածաբար կը հայացնենք հետեւեալը՝ իր շահեկանութեանը համար, իր ուրուագիծ, Հոռուէն քաժնուած քայքայ ուղղափառ մնալ ջանացող, համայնքի մը պատկերանք։

Յօդուածին հեղինակն է Վեր. Կ. Թ. Բրիքեման, որ Ամերիկայի Եպիսկոպոսական Եկեղեցւոյ կողմէ դրկուած էր Երուսաղիմ տարիներ առաջ, մասնաւորապէս տեղւոյն ժառ. Վարժարանին մէջ անցյիլերէնի և այլ դասեր աւանդելու ու հաւե Երուսաղիմի անցյիլական եկեղեցւոյն մէջ իր մասնակցութեան (chaplain) ծառայելու համար, ինչ որ կը կատարէ ցարդ այնքան շրջանապատկերմամբ և ձեռնհասութեամբ։

ՍԻՌՆԻ ընթերցողները, աւելորդ չըլլայ յիշեցնել, զիսեւ քի առջև տարւոյ յունուարին Հին Կարողիկ եկեղեցւոյ և Անցյիլականներու միջեւ — արդիւնք միութեան համար երկարատեւ ջանքերու — երեք յօդուածներէ քաղկացեալ համաձայնութիւն մը կայացուեցաւ, (Տե՛ս ՍԻՌՆ, մարտ, 1932, երես 91)։ Այդ համաձայնութիւնը իր առաջին պտուղը տուած է արդիւն, ինչպէս կ'երեւի հետեւեալին։

Տ. Վ. Ն.

Պատմական կարեւորութիւն ունեցող դէպք մը պատահեցաւ վերջին անգամ Երուսաղէմի մէջ Անցյիլական եպիսկոպոս Դեա. Գրահամ Բրահանի օժման առթիւ, Լոնդոնի մէջ։ Գեր. Հենրիկոս Վիլյամսը, Հաարլամի «հին կաթոլիկ» եպիսկոպոսը, Ուտրեխտի հին կաթոլիկ արքեպիսկոպոսին կողմէ իրր ներկայացուցիչ, մասնակցեցաւ, անցյիլական եպիսկոպոսներու հետ միասին, նոր եպիսկոպոսի ձեռնադրութեան, իր ձեռքն ալ դնելով նուիրելոյն գլխուն։

Այս առթիւ յետադարձ ակնարկ մը նետել շահեկան է՝ «հին կաթոլիկ» կողմող եկեղեցական մարմիններու պատմութեան վրայ, որուն հետքերը շատ հին ժամանակներ կ'երևին։

Հոռուի եպիսկոպոսին՝ ուրիշ եպիսկոպոսներու, պատրիարքներու և ազգային եկեղեցական ժողովներու վերաբերմամբ

բուն դիրքին մասին անվերջանալի վէճեր անպակաս եղած են միշտ։ Հոռուի եպիսկոպոսը պնդած է մէկ կողմէն՝ թէ իրր Փոխանորդ Քրիստոսի ումէն հոգեւոր և մարմնաւոր իշխանութեան բուն ազրիւրը ինքն է, ըլլալով նաեւ Աստուծոյ անսխալական պատգամատուն՝ վարդապետական և բարոյական հարցերու մէջ։ Այս պնդումը՝ Ե. Գրահուն կը սկսի ձեւ ստանալ, միջին դարուն ահագին ուժ կը դառնայ, և 1870-ին ալ վերջնական բանաձեւում մը կը յանգի։ Միւս կողմէն եղած են կորովի կերպով պաշտպանողներ այն կարծիքը որ, թէպէտ Հոռուի Եպիսկ. ր. արդարեւ պեան է բոլոր պատրիարքներու և եպիսկոպոսներու, սակայն ան իրապէս առաջինի հաւասարա է, և ոչինչ աւելի։ Աստիք պնդած են թէ վերջնական հեղինակութիւնը Տրեգերական ժողովներուն է և ո՛չ թէ պապին։ Ուստի և ողգային եկեղեցւոյն մանաւանդ, միշտ բողոքած են պապին յաւակնոտութեանց դէմ։

Ժ.Ա. Գրահուն մեծ հերձուածները այս ելոյթներու հիման վրայ տեղի ունեցան, թէ և յմրդւոյն Նման պատճառներ ալ օժանդակեցին անոր։

Ժ.Ե. Գրահուն բարեկարգական ժողովները անգամ մըն ալ չեղտեցին այն իրողութիւնը թէ Տրեգերական ժողովները գերիվեր են պապէն, և այս վերջինը ենթակայ է անոնց։ Պապերն իրենց պահանջները չթողուցին սակայն։

Վերջապէս քաղկացուցութիւնը (reformation) եկաւ, աւելի արմատականօրէն մերժելով պապին պահանջները, և ջատագովելով ազգային եկեղեցւոյն դադարաւորը։ Լուծեր եկեղեցւոյն ներսէն մաքրելու դադարաւորին հետամուտ եղաւ, բայց իրր զօրավիգներ չգտաւ՝ ստիպուեցաւ բաժնուիլ։ Եպիսկոպոսութիւնը ոչ-էական նկատեց ան իր եկեղեցւոյն համար։ Թէ և Սկանտինաւեան բողոքականութիւնը, մասնաւորապէս Շուէտի մէջ, եպիսկոպոսութեան հաստոյթը պահպանեց ըստ առաջնոյն։

Ուրիշ քաղկացութիւններ, ինչպէս Ճուինզիլ և Կալվին, եպիսկոպոսութիւնը լքեցին բոլորովին, և Ս. Գրիքն ու առաքելական դարու վիճակը իրր ստուգանիշ ընդունեցան։

Անգլիոյ մէջ բարեկարգութիւնը տե-

ղի ունեցաւ նախնական ընդհանրականութեան և Անրաժան Եկեղեցիին վարդապետութեան հիման վրայ, ըստ որում ազգային եկեղեցիներ իրենց եպիսկոպոսներով կրնային կառավարուիլ:

Արդ, Հոլլանդայի հին կաթոլիկութիւնն ալ անգլիկանին նմանօրինակ հանգամանք մը կը պարզէ:

ԺԶ դարուն Հոլլանդա կրօնական և քաղաքական հոսանքներու պայքարի թատր մըն էր: Ուտրեխտ այս պայքարներու կեդրոնն էր: Յետոյ ԺԷ դարուն Ուտրեխտ դարձեալ խոռովեցաւ Յանսենականութեան երեսէն, որ Եկեղեցին աւետարանականացնել կը ձգտէր, սիլուստիկութիւնը քանդելով, և ժողովրդական բարեպաշտութիւնը անաւագելով: Յանսենականութիւնը բոլորովին անհատապաշտութեան հետեղ աղանդ մը չէր, և Եկեղեցիի գաղափարը բարձր կը բռնէր: Յրանսայի մէջ անկազան շնորհալից էր Գալլիկանութեան, որ Յրանսայի Եկեղեցւոյն անկախութեան կը ձգտէր:

Եէզուիտները ամենաբուռն պայքար մղեցին երկուքին ալ դէմ: Այնպէս որ հակառակ կարող եկեղեցականներու, ինչպէս Բոսուէտ, այդ երկու շարժումներն ալ խեղդուեցան և դատապարտեալ Յանսենականները Ուտրեխտ ապաւինեցան: 1702-ին Ուտրեխտի եպիսկոպոսն ալ պապին վճիռով աթոռադուրկ եղաւ. բայց կղերը պաշտպանեց իր եպիսկոպոսը, և անոր մահէն ետք Յրանսայէ փախած Յանսենականներու օժանդակութեամբ նոր եպիսկոպոս մ'ընտրուեցաւ և հաստատուեցաւ Ուտրեխտի մէջ:

Անկէ ի վեր Ուտրեխտի եկեղեցին անկախ մարմին մըն է. կ'ընդունի Տիեզերական եկեղեցիներու հեղինակութիւնը, ինչպէս նաև անոնցմէ ետք մինչև (ներառեալ) Տրենտի ժողովը Հռոմի Եկեղեցւոյն կողմէ ընդունուածները: Կը մերժէ Վատիկանի ժողովը և անոր երկու վարդապետութիւնները — պապական անսխալութիւն և անարատ յղութիւն:

1742-ին և 1757-ին երկու նոր թեմեր ստեղծուեցան այս բաժանեալ Հին Կաթոլիկ եկեղեցւոյն մէջ: ԺԲ դարուն այս փոքրիկ համայնքը շատ տկարացաւ, բայց ԺԹ դարուն բաւական զօրացաւ, իբրև յնակէտ ծառայելով անոնց՝ որոնք զժգոհ և անհանգարտ դարձած էին Հռոմէական և

կեղեցւոյ մէջ՝ Վատիկանի ժողովին հետևաւորով:

Գալլիկանութիւնը սակայն, հակառակ հաւածանքներու, ապրեցաւ իբր շարժում թէ՛ Յրանսայի մէջ և թէ՛ անկէ դուրս: Գերմանիոյ մէջ ծայր տուաւ ան՝ Փերրոնեանիսմ անուամբ: Կ'ըսուի թէ պապական անսխալութեան որոշումին նպատակն ու շարժառիթը եղած է խորտակել գերմանական եկեղեցւոյ այս շարժումը: Վատիկանի ժողովին մէջ գերման, աւստրիացի և դուիցերիացի եպիսկոպոսներ զօրեղ զիմադրութիւն մը ցուցուցած էին առաջարկեալ կոնգակին. բայց անոնցմէ շատեր տեղի տըւած էին՝ անսալով մեծամասնութեան ձայնին: Փոքրաթիւ եպիսկոպոսներ միայն չէին ստորագրած. անոնցմէ էր անուանի պատմագէտ Յովհան Ֆոն Գոլլինգեր: Հետեւորար շուտով անջատ մարմիններ կազմուեցան եւրոպական այլեայլ երկիրներու մէջ, որոնք նաև կոչեցին իրենք զիրենք «հին կաթոլիկ», որ կը նշանակէր թէ իրենք հաւատարիմ էին ուղղափառ սկզբունքներու և կը պահէին հին թեմական եպիսկոպոսութիւնը: 1870-էն սկսեալ այլեայլ համաժողովներ տեղի ունեցան այս մարմիններու միջև: Զօնքեր եղան յարաբերութեան մէջ մտնելու յոյն որթատկաններու և անգլիկաններու հետ:

Այս շարժումը նուազեցաւ և կորսուեցաւ Յրանսայի և Իտալիոյ մէջ. սակայն տակաւին կը շարունակէ, սակաւ թիւով բայց յարատեօրէն, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ և Աւստրիոյ մէջ: Ամերիկայի մէջ լեհացիներ ալ նմանօրինակ մարմին մը կազմած են: Վերոյիշեալ հին կաթոլիկ համաժողովներ շատ չանցած սկսան հեռանալ Հռոմէական դրոթիւնէն. պահք և խոստովանանքը կամաւոր դարձան, պաշտամանց մէջ աշխարհաբարբը ընդունուեցաւ, քահանաներ ամուսնացան և Ս. Հաղորդութիւնը երկու տեսակաւ մատակարարուեցաւ անգլիկաններուն:

Ուտրեխտի եկեղեցին սակայն մերժեց կղերին ամուսնութիւնը և անգլիկան եկեղեցւոյ հետ հաղորդութիւնը: Բայց անկէ ստղին հետզհետէ Անգլիկան և Հին Կաթոլիկ եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները բարւոքեցան: Եւ վերջին համաձայնութիւնն ալ սիրտ կապ մը հաստատեց անոնց միջև: